

20. század

Bár a „magyar dolgozók” 1934-ben alapított országos szövetségének története nehezen illeszkedik a sztereotip Erdély-képbe, e MADOSZ-történet két szempontból is megismerésre érdemes. A folyamatok pártatlan és forrásközpontú feltárása, illetve utólagos torzításoktól való megtisztítása révén egyfelől a romániai magyar baloldali hagyomány és Erdély 20. századi történetjének egyik egyedi színterét tárul elénk. A MADOSZ jelentőségét – másfelől – az erdélyi magyarság második világháború utáni történelme adja, hiszen a madoszosok közül sokakra a román népi demokrácia lelkes építőjeként emlékezünk. De fiatal értelmiségiekként hogyan jutottak el a kommunizmushoz? Hogyan egyeztették össze világlátásukat közösségük vélt vagy valós érdekeivel? Egyáltalán: lehet-e a jó kommunista egyszersmind jó erdélyi magyar?

Főcze János • Uniunea Muncitorilor Maghiari
Editura Kriterion • 2020

9 789732 612545

(1934–1944)

A MADOSZ

Főcze János

Kriterion

20. század

Főcze János

A MADOSZ

Baloldali magyar történet
a Román Királyságban (1934–1944)

Pace și egalitate - nu revizuire!
Békét és egyenlőséget - nem revíziót!

20. SZÁZAD

3.

Sorozatszerkesztő:
Bárdi Nándor, Gidó Attila, Jakabffy Tamás

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FŐCZE, JÁNOS

A MADOSZ : Baloldali magyar történet a Román Királyságban (1934-1944) / Főcze
János. - Cluj-Napoca : Kriterion : Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2020

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-739-167-1

ISBN 978-973-26-1254-5

94

FŐCZE JÁNOS

A MADOSZ

Baloldali magyar történet
a Román Királyságban
(1934–1944)

Erdélyi Múzeum-Egyesület • Kriterion Könyvkiadó
Kolozsvár

A kötet megjelenését támogatta:

Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet,
Székely önképzés a 19–20. században NKFI 128848. sz. program

A sorozatborítót Matei László tervezte.

Lektorálta:
Romsics Ignác, Fodor János és Bárdi Nándor

© Főcze János, 2020
Kriterion Könyvkiadó

www.kriterion.ro

A könyv szerkesztője: Jakabffy Tamás
Nyomdai előkészítés: Virág Péter
Alak: 16 × 24 cm
Megjelenés éve: 2020
Kiadói ívek száma: 23,25 + 2,5
Nyomdai ívek száma: 21

Készült a zilahi Color Print nyomdában.

1. BEVEZETÉS

1.1. TERHES ÖRÖKSÉG? A ROMÁNIAI MAGYAR¹ BALOLDALI HAGYOMÁNYRÓL

Ha fel szeretnénk idézni magunkban egyféle képzeletbeli Erdélyt, lelki szemeink előtt aligha kezdődik olyan történetnek a filmje, amely akár részben „baloldali” tartalommal bírna. Sokkal valószínűbb, hogy a román–magyar nemzetiségi viszálkodás fejezeteinek valamelyike, esetleg az idealizált népiségfelfogással egybefonódó táncházmozgalom vagy éppen a kisebbségi lét korábban román, majd magyar megélésének veretes nacionalizmussal társuló képzetei ötlenek eszünkbe. Az sem kizárt, hogy a fényes középkorról, az újkori Erdélyi Fejedelemség dicsőséges hadjáratairól, a regénybe formázott Tündérkertről vagy, fordított előjellel, a szörnyű vereségek valamelyikéről emlékezünk meg – Transzilvánia fordultatos történelmében bőven akad példa mindezekre. Mindazonáltal feltűnő, hogy Erdély huszadik százada egyértelműen nem része még ennek az emlékezeti körképnek.

Azonban – akárcsak a történeteknek általában – Erdély históriájának sem csak a szörnyűséges és a dicsőséges események képezik részét, hanem a hétköznapiak, az elvetélt igyekezetek és az ilyen vagy olyan okból elhallgatott vagy egyszerűen elsikkadt történetek is. E kötet a Magyar Dolgozók Országos Szövetségéről (MADOSZ) szól, és sok szempontból magán viseli ezeket a jegyeket. Ha nem lenne ez elég, a szervezet értékelését még az is nehezíti, hogy nem illeszthető be maradéktalanul sem az 1989 utáni romániai magyar sérelemtörténetek közé,² sem azokba az ellenállás-történetekbe, amelyeket a romániai köztudat a „rendszerrel” szembeni dacolás momentumaiként

- ¹ A romániai magyarság fogalmát a fogalomtörténeti dimenziótól elvonatkoztatva használok, arra utalva, hogy a Magyarországtól a Trianon utáni Romániához került országrész magyarsága további magyar anyanyelvű csoportokkal egészült ki. Ez utóbbiak esetében a moldvai csángókra és a román városok – de főként a két világháború közötti Bukarest – számottevő és sajátos, ám az erdélyiekhez viszonyítva mégis kevésbé szervezett magyar népességére gondolok. Az erdélyiség-romániaiság kérdéséhez lásd például: Gáll Ernő: *Erdélyiség – „romániaiság”*. Újra-közölve: *Számvetés*. Komp-Press, Kolozsvár, 1995. 128–139.
- ² Mindezzel nem szeretném azt állítani, hogy ezek a sérelmek nem voltak jogosak, vagy hogy a múltfeldolgozás e formája illegitim lenne. Mindenesetre a romániai magyar és magyarországi történészszakma jelentős erőfeszítéseket tesz arra, hogy ezt a szemléletet mikroszintű vagy éppen regionális összehasonlításra kiterjedő kutatások révén meghaladja. Erre talán a legjobb példa: Egry Gábor: *Etnicitás, identitás, politika*.

értelmezett.³ Ráadásul világosan érzékelhető, hogy a MADOSZ értékelését valósággal agyonnyomja a második világháború és a Ceaușescu házaspár kivégzése között eltelt, rendkívül bonyolult időszak terhes öröksége. Az egykori madoszosok ekkor éppen a két háború közötti időszak meghatározó romániai pártjaihoz viszonyítva súlytalannak számító MADOSZ jelentőségének túldimenzionálására törekedtek, miközben a második világháború utáni Magyar Népi Szövetségről mélyen hallgattak. Nehéz dolgunk van tehát, amikor a témához nyúlunk, hiszen mostanra történelmi tények sokasága vált ismertté, és az azok nyomán született értelmezések révén többé-kevésbé feltérképeztük a romániai magyar közösség 1945 utáni sorsát. De hát a történésznek arra kell törekednie, hogy az eseményeket és a személyeket egy adott időszakban *a maguk jogán és az ismert későbbi fordulatoktól elvonatkoztatva* értelmezze.

Gáll Ernőtől, a romániai magyar baloldali gondolatiság egyik jelesétől származik talán az utolsó komoly kísérlet arra, hogy a két világháború közötti időszak e szeletét beemelje a romániai magyar köztudatba úgy, hogy szem előtt tartotta azt is, amit a történetből megörzendőnek gondolt.⁴ Valaki olyantól tehát, aki részt vett az erdélyi magyarság számára végül oly nagy veszteségeket okozó rendszer építésében. Sőt ő volt az is, aki 1947-ben Luka László (Vasile Luca) kommunista politikusként az „elvtelen magyar egységet” elítélő írását nyomdába küldte, és ezzel – meg akkori publicisztikái zömével – azt a dicstelen szerepet is megkapta, hogy hozzájárult a Márton Áron katolikus püspök, valamint (nem melleleg) az erdélyi magyar baloldali értelmiség külön utat, a román nemzetállam szempontjából az „elvtelen magyar egység” útját kereső csoportjának meghurcoltatásához. Mint oly sokszor a történelem során, Erdély és az erdélyi magyar értelmiség akkor és ott válaszút elé került. E momentumot követő események és a nemzetközi kontextus ismeretében megválaszolhatatlan kérdés marad, hogy akkor és ott létezett-e *más* reális választási lehetőség? Mint Gáll megállapította – és mint a MADOSZ története során többször is előfordult – a kommunisták számára a népfront taktikája csak epizód volt az osztály nélküli társadalom felé tartó úton. Gáll végül is csak azt tette, amit egy jó kommunistának tennie kellett. De vajon egy jó kommunista lehet egyszersmind jó erdélyi magyar? És vajon eltekinthetünk-e attól, milyen utat jártak be az akkor és ott döntést hozó baloldali értelmiségiek, mielőtt e helyzetbe kerültek?

Több mint hetven év elteltével most már tisztábban láthatjuk: a romániai magyaroknak – még ha voltak is, akik ezt hitték – a fentebb szóba hozott *reálisabb* út sem hozta el a várva várt egyenjogúságot, végső soron a romániai magyar népkisebbségi helyzet trianoni békeszerződésig levezethető visszasságainak feloldását. Kijelentések és gesztusok szintjén kisebb-nagyobb fellélegzési időszakokat azonosíthatunk ugyan a

3 E szemlélet fontos terméke a 2006-os Tismăneanu-jelentés. Tismăneanu–Dobrinu–Vasile (szerk.): *Raport final*.

4 Gáll Ernő: *Az erdélyi baloldal mérlegen*. Eszmélet, 1997. 01. 01. (Online: http://www.eszmelet.hu/gall_erno-az-erdelyi-magyar-baloldal-a-merlegen/ – utolsó letöltés: 2019. 04. 18.)

kisebbségi kérdés megoldását a kezdetektől felvállaló rendszert vizsgálva, de a Gheorghe Gheorghiu-Dej, majd pedig a Nicolae Ceaușescu nevével fémjelzett időszak összességében szétziláltan és kétségbeejtő kisemmizettségben hagyta a közösséget – ha a modernitás teremtette állapotokkal való megbirkózás nem lett volna amúgy is elég nagy kihívás.⁵

Gáll Ernő 1997-ben írta meg „kritikai múltidézését” „a romániai magyar baloldali írástudók dicsőségéről és bukásáról”, amelyben töredelmesen szembenézt a 1947-es szerepével. Úgy gondolhatjuk, önkritikus vizsgálódása remek fogódzókkal szolgál a MADOSZ történetének értelmezéséhez is. Nézzük hát, milyennek látta magát és az eseményekben játszott szerepét a következetesen baloldali Gál! Mint írja, kérdésfelvetésére az készítette, hogy a történetkutatók körében felmerült – de az erdélyi közbeszédben is régóta visszatérő téma volt –, mennyiben felelősek az 1945 után jelentős közéleti szerepet vállaló romániai magyar baloldal képviselői abban, hogy a közösség nagy hagyománnyal bíró kulturális és politikai intézményeinek nagyobb részét 1989-re felszámolták. E hatalomközelbe került elit nagyobb része ugyanis asszisztált az állam működtetőinek ama kendőzetlen törekvéséhez, hogy különböző állampolitikai eszközökkel „az erdélyi magyar kérdést” egyszer s mindenkorra „megoldják”. „Tudtomon kívül »letartóztatott« tudatom, amelyet ráadásul a bénító pártdrill is kordában tartott” – írta le Gáll fél évszázaddal később 1947-es lelkiállapotát.

A Korunk folyóirat 1957 és 1984 közötti főszerkesztője két fő gondolatra fűzte fel lényegében apologetikai írását. Először Antonio Gramsci olasz marxista teoretikusra támaszkodva Erdélyben is azonosította a „hagyományos” és a „szerves” értelmiséget – ebben a felosztásban az 1945 után „helyzetbe” került romániai magyar baloldaliak az utóbbiak csoportjába tartoztak. Gáll mellett érvelt, hogy a romániai magyarságnak mindkettőre szüksége van, még ha az említett szerves értelmiség nem töltötte is be mindig maradéktalanul azt a szerepét, amelyet az oly sokat hangoztatott „népszolgálatosság” rárótt,⁶ vagyis – ahogy ő fogalmazott – „hagyta eluralkodni magán a nyájszellemet”.⁷ Éppen ezért – írta Gáll – szükségesnek mutatkozik időt szánni a számonkérésre. Mégpedig olyanra, amelyik a „személyiségpusztító vakfegyelemből,

5 A rendszerváltás óta eltelt időszak értékelése nem feladatom.

6 A népszolgálat fogalmiságához lásd Bárdi–Filep–Lőrincz: *Népszolgálat*.

7 Gáll Ernőnek a két típusú értelmiség kiegyezését szorgalmazó megállapítása annyiban problematikus, hogy – mint 2014-es tanulmányában Bárdi Nándor jelzi – a Gramsci nyomán „szerves értelmiségnek” nevezett erdélyi magyar baloldaliak korábban egyáltalán nem törekedtek erre, éppen ellenkezőleg: a „másik” vélemény ellehetetlenítésének és a vitapartnerek hiteltelenként való bemutatásának gyakorlatával éltek. Ehhez azonban az is hozzátartozik, hogy a két világháború közötti időszak romániai magyar *establishmentje* nem volt hajlandó komolyan venni, és nem volt képes integrálni azokat a fiatalokat, akik később a kommunizmus felé orientálódtak. Vö. Bárdi Nándor: *A népszolgálat genezise, újrafelfedezése és megkérdőjelezése az erdélyi magyar elit vitáiban*. In: Bárdi–Filep–Lőrincz: *Népszolgálat*. 11–47.

fanatizmusból származó alkalmazkodást, együttcselekvést erkölcsileg szankcionálja”⁸ – vagyis azt, amikor a kommunisták a pártfegyelmet részesítették előnyben közösségük érdekeivel szemben.

Gáll Ernő óvott a kollektív felelősségre vonástól, ehelyett a történeti megközelítést javasolta. „Az erdélyi magyar baloldaliság és ennek eszmei kifejezése szervesen beilleszkedett az összmagyar, illetve a romániai progresszió történetébe, és éppen ezért örökségének ápolása – a mai mostoha körülmények között is – tudományos, társadalompolitikai és erkölcsi szempontból egyaránt megkerülhetetlen feladat marad. Az elhallgatással, de még inkább a manicheista, csak sötét színekben láttató/ábrázoló értelmezésekkel szemben e feladat teljesítése értékmentő erőfeszítésnek fog bizonyulni. E funkciójában főként az erdélyi magyar baloldali hagyomány sajátos vonásainak a feltárására és felmutatására kell összpontosítania” – írta.⁹ Javaslatával a történeti vizsgálódás szempontjából sem nehéz egyetérteni.

A romániai magyar baloldali „nagy generáció” egyik utolsó, még életben lévő képviselője 1997-ben tehát úgy vélte, hogy a korszak és a jelenség pártatlan, forrásfeltáráson alapuló elemzésével lehet csak ezt a sajátos örökséget közösségileg feldolgozni. Meglehet ugyanakkor: Gállt nemcsak az vezette erre, hogy elérje a romániai magyar közösség szembenézését története egyik szeletével, hanem az is, hogy a megismerés aktusát követően világossá váljon, mit érdemes továbbvinni ebből az örökségből. E könyv semmi ilyenre nem vállalkozhat. Amire viszont igen: a történelemtudomány módszereit használva és a forráskritika eszközével felvértezve a lehetőségekhez mérten feltárni a két világháború közötti romániai magyar baloldal személyes és közösségi történeteit, figyelve a korszak sajátosságaira és az utólagos – sokszor akaratlan – torzításokra. Fontos jelezni ugyanakkor, hogy a romániai magyar baloldal kérdésköre ennél lényegesen tágabb, hiszen magában foglalja a romániai szociáldemokrácia történetét is. Bár a szociáldemokrata mozgalom nem képezi vizsgálódásom tárgyát, érintőlegesen mégis foglalkozni fogok vele.¹⁰

Idézett írásában Gáll Ernő áttekintette a harmincas évek romániai magyar baloldali mozgalmainak történetét – így a MADOSZ-ét is –, egészen a rendszerváltást követő időkig. Értelmezése azonban felettébb idealizált, és nehéz nem úgy olvasni sorait, mintha azok egyszerű rehabilitációs igyekezetből születtek volna. Megállapítható továbbá, hogy Gállnál mindez azt szolgálja, hogy 1989-et követően a romániai magyar baloldal legitimációs forrást meríthessen belőle. Lényegében tehát ugyanazt szerette

⁸ Gáll Ernő: *Az erdélyi baloldal mérlegen*.

⁹ Uo.

¹⁰ Megnyugtató ugyanakkor, hogy a romániai magyar baloldal történetének kutatása jelenleg is zajlik: fiatal történészek vállalták egyes romániai magyar szociáldemokrata és kommunista politikusok életrajzának megírását. A kutatásaik nyomán születő eredményeik és meglátásaik bizonyosan árnyalni fogják azt, ahogy ezt a korszakot és ezeknek a személyeknek az életútjait látjuk. Itt elsősorban Antal Róbert Istvánra és Kovács Szabolcsra, az egri Eszterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskolája doktorandusaira gondolok.

volna elérni, mint az egykori madoszosok az államszocialista rendszer idején. Mindezek mellett sorai gondolatébresztők, és elvezetnek a kutatási kérdéseimhez.

1.2. KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Kutatási kérdéseimet három nagyobb csoportba lehet rendezni. Minthogy a két világháború közötti időszak baloldali önszerveződéseinek története emlékezetünk túlideologizált és merőben ellenkező irányú megvilágításban megjelenő epizódjai, feltétlenül szükség van a MADOSZ működésével kapcsolatban termelődött levéltári források feltárására és azok szakszerű feldolgozására. Kérdéseim ennek megfelelően faktológiai jellegűek: pontosan mikortól meddig, kiknek a vezetésével és részvételével működött a szervezet? Miben volt más a korabeli kommunista mozgalommal szoros kapcsolatban álló szervezethez viszonyítva?¹¹ Milyen óvatosan általánosítható hasonlóságok és markáns különbségek állapíthatók meg a MADOSZ-t működtető értelmiségiek csoportját együttesen vizsgálva?

Érdeklődésem másodsorban politika- és eszmetörténeti irányú: milyen romániai, magyar, romániai magyar és nemzetközi politikai, valamint társadalmi viszonyrendszerbe „ágyazódott be” a szervezet? Milyen elemekből épült fel a párt „ideológiája”, és milyen, a kifermálódását lényegesen meghatározó eszmei hatásokat lehet azonosítani? Továbbá az is érdekelt, mennyiben volt képes a MADOSZ autentikus választ adni a romániai politikai és társadalmi helyzet támasztotta kihívásokra, vagy csak egyszerűen az Országos Magyar Párt (OMP) legitimitását megkérdőjelezőknek volt az eszköze? Ettől elkülönülő kérdéskört képezett ugyanakkor az is, hogyan lehet értékelni a MADOSZ-t a királyi diktatúra (1938. február 10-e és 1940 szeptembere közötti) idejében és azt követően a kettéosztott Erdély területén? Erre az időszakra vonatkozóan ugyanis a források alapján alig beszélhetünk olyan tevékenységről, amelyet konkrétan a MADOSZ nevében végeztek volna, és azok, akik ezen körülmények között is folytatták a tevékenységüket, vagy független értelmiségiekként, vagy az illegális kommunista párt tagjaiként léptek fel, esetleg különböző börtönökben, táborokban sínylődtek.

Kutatási kérdéseim közé tartozik ugyanakkor annak a megállapítása is, hogy a MADOSZ mint politikai projekt milyen mértékben volt egy generációs csoport kitörési igyekezete a nemzetkisebbségi alávetettség állapotából, és milyen mértékben a Moszkvából irányított Kommunista Internacionálé (Komintern) külső beavatkozása a romániai magyar politikai életbe? Végezetül pedig az is kérdés, hol van a MADOSZ helye a romániai magyar baloldali hagyományban, valamint Erdély 20. századi történetében? Ha a történész e kérdés megválaszolására csak óvatosan vállalkozhat is, azt

¹¹ Pontosabban az Országos Magyar Párt Ellenzékére (OMPE) és a Munkás-Paraszt Blokkra gondolok.

- Török Andor 51
 Török Irén 158
 Törökfalvi István 133
 Töttössy Magdolna 23
 Traitli, Ludovic 132
 Traitli, Petru 132
 Trockij, Lev Davidovics 60
 Tunyogi Gyula 130, 183
 Turner, Ștefan 132
 Turzai Mária 22–23
 Turzó Sándor 62
 Tuzsony Gyula 233
- Ugrai Gábor 264
 Ugron István 46, 49
 Újhelyi Ferenc 38, 64
 Újvári Miklós asztalos 234, 240
 Újvárosi Sándor 11, 151, 184–186, 231, 234
 Ungvári János 238, 240, 243
 Unlyárik Endre 235, 277, 279
 Ursică, Gheorghe 240
- Vaida-Voevod, Alexandru (Sándor) 35, 149, 152–153, 189, 192
 Vajda Ilus 184
 Vajna Róbert 234
 Valkai István 235
 Varga Károly 99
 Vargancsik Lajos 267
 Varga Sándor 234
 Vargyas Antal 177, 234
 Varró Annuska Julianna 181, 187
 Varró Dezső 205
 Vass (? , sepsiszentgyörgyi) 184
 Vasvári Elemér 234
 Vescan, Teofil 268, 271, 290–291
 Venczel József 80, 176, 204
- Veres Pál 261
 Veress Pál 290
 Vincze Gábor 24
 Vincze János (Ion Vințe) 10, 12, 14, 80, 86–87, 90, 92–94, 96–97, 102–103, 106, 112, 123, 133, 177, 180, 182, 187, 213, 220, 222, 224–225, 235, 238, 275, 277, 284, 287, 294, 298, 302
 Vincze Sándor 38
 Virtschafter András 99
 Vischer István 86
 Vita Sándor 176–177
 Vita Zsigmond 281
 Vlad, Aurel 35
 Vlădescu-Răcoasa, Gheorghe 281
 Voinea, Șerban 59
 Vorzsák Iuliu 118
 Vörös János 99
- Wass Albert 205
 Wayand Tibor 265
 Werth, Henrik 262
 Willer József 189
 Wilson, Thomas Woodrow 40
 Winkler, Heinrich August 29
- Zádor Antal 265
 Zágoni István 47–48, 139
 Zákai Márton 277, 279–280, 296
 Zámszky Margit 235
 Zaroni, Romulus 138
 Zelea-Codreanu, Corneliu 153, 192, 245
 Zingelboim, Ștrul 219
 Zissu, Petre 133
 Zolnay Béla 271
- Zsdanov, Andrej Alekszandrovics 228
 Zsók Márton 233–234

1. BEVEZETÉS	
1.1. Terhes örökség? A romániai magyar baloldali hagyományról	5
1.2. Kutatási kérdések	9
1.3. A MADOSZ története (korszakolás)	10
1.4. A MADOSZ a romániai és a magyar historiográfiában	15
1.5. Források	28
2. SZOCIALISTA ÉS NEMZETI ÖNSZERVEZŐDÉSI TÖREKVÉSEK ERDÉLYBEN A HÚSZAS ÉVEKBEN	
2.1. Bevezetés	33
2.2. Budapest és Gyulafehérvár között	34
2.3. Beilleszkedés a román politikai rendszerbe	43
2.4. Szocialisták Kolozsvár, Bukarest és Moszkva között	55
2.5. Összegzés	71
3. ROMÁNIAI MAGYAR NEMZETI-FORRADALMI MOZGALOM SZÜLETIK	
3.1. Bevezetés	72
3.2. A MADOSZ létrehozásához vezető egyéni utak	73
3.3. Kísérletek. Kommunista diákok szervezkedései Kolozsváron a harmincas évek elején	89
3.4. Az első sikeres szervezetalapítás. Az Országos Magyar Párt Ellenzéke	93
3.5. A MADOSZ létrehozása és alapítói	99
4. A NEMZETI-FORRADALMI MADOSZ-TÓL A NÉPFRONTOS MADOSZ-IG (1934. SZEPTEMBER – 1935. DECEMBER)	
4.1. A nemzeti-forradalmi MADOSZ	109
4.2. Lázadás a Gyimesekben	114
4.3. Küzdelem az elismertetésért	122
4.4. Átmenet a népfrontos korszakba	129
5. AZ ELSŐ MEGMÉRÉTTETÉSEK A NÉPFRONTOS POLITIKA JEGYÉBEN (1936)	
5.1. A MADOSZ pártprogramja 1936-ban	143
5.2. A népfrontos politika nyomvonalán	145

	5.3. A nyílt szervezeti működés kezdeti gondjai. A romániai helyi hatóságok és a népfrontos MADOSZ	154
	5.4. Kiáltvány a magyarországi revizionizmus ellen	159
	6. FÉLSIKEREK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI ROMÁN PARLAMENTÁRIS RENDSZER ALKONYÁN (1937)	
	6.1. Az 1937-es brassói küldöttgyűlés vitái a MADOSZ politikájáról	163
	6.2. A Vörös Herceg, a Vörös Hercegnő és a Vörös Pásztor	167
	6.3. A brassói és a bukaresti MADOSZ 1937-ben	169
	6.4. Egy félresikerült MADOSZ-gyűlés Csíkménaságon	172
	6.5. A Vásárhelyi Találkozó és a madoszosok	175
	6.6. Mit kíván másfél millió magyar? A novemberi brassói kongresszus munkálatai.....	180
	6.7. Harc a székely voksockért a Nemzeti Parasztpárt szövetségében	188
	7. II. KÁROLY DIKTATÚRÁJÁBAN (1938–1939. JÚNIUS)	
	7.1. A király rendszere.....	192
	7.2. Politizálás a „politikamentes országépítés” idején	195
	7.3. Eszmei kapcsolódások a magyarországi népi mozgalomhoz	198
	7.4. „Dunavölgye a Dunavölgyieké!”	201
	7.5. „Ti a levegőben lógtok.” Féja Géza MADOSZ-kritikája	203
	7.6. Mit tett le az asztalra a háború utáni nemzedék?	206
	7.7. A madoszosok és a Magyar Népközösség létrehozása.....	208
	8. „SZEMBEN AZ ÁRRAL” (1939. JÚLIUS – 1940. SZEPTEMBER)	
	8.1. Tapogatózás a Magyar Népközösség irányába.....	220
	8.2. A Ribbentrop–Molotov-paktum hatásai Erdélyben	225
	8.3. A második bécsi döntés és az erdélyi kommunisták.....	248
	9. „MÉLY ILLEGALITÁSBAN” (1940. SZEPTEMBER – 1944. OKTÓBER)	
	9.1. Az észak-erdélyiek.....	253
	9.2. A dél-erdélyiek.....	272
	10. ÖSSZEGZÉS	292
	Köszönetnyilvánítás	304
	A felhasznált források és irodalom jegyzéke.....	306
	Névmutató	321